

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ НАПРЯМІВ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ У ТЕХНІЧНОМУ ВНЗ

Метою статті є висвітлення перспектив викладання іноземної мови для спеціальних цілей у технічному ВНЗ, використовуючи сучасні напрями інтегрованого навчання як можливий спосіб інтенсифікації та оптимізації в навчанні. Повсякденні зміни у викладанні іноземної мови для спеціальних цілей у немовному ВНЗ спонукають щодо пошуку оптимальних методик та прийомів, використання яких буде сприяти високому рівню оволодіння ділової іноземної мови у студентів. Стверджується, що професійно орієнтоване навчання іноземній мові є чудовим підґрунтям щодо використання інтегрованого навчання в немовному ВНЗ та перераховуються його основні прийоми навчання. Акцентовується увага на ознайомленні з трьома спорідненими напрямами: навчання через зміст, змістовно-мовна інтеграція, інішомовне занурення та можливості їх запровадженні в немовному ВНЗ. Аналізуються особливості цих напрямів та надаються аргументи щодо переваг інтегрованого навчання над професійно орієнтованим навчанням іноземній мові. Приймаються до уваги можливі труднощі щодо використання інтегрованих технологій в технічному ВНЗ. Бездоганне володіння іноземною мовою викладача під час спілкування зі студентами має бути пріоритетним. Розглядаються пропозиції запровадження інтегрованого навчання в економічному ВНЗ та надаються терміни його запровадження. Пропонується можливість впровадження практичного застосування інтегрованого навчання в технічному ВНЗ та висловлюється думка щодо поєднання викладання традиційної методики професійно орієнтованого навчання та сучасних напрямів методики інтегрованого навчання. Пропагується перейняття світового досвіду щодо використання форм і модифікацій інтегрованого навчання іноземної мови для професійного спілкування в технічному ВНЗ із метою навчання компетентних спеціалістів міжнародного рівня.

Ключові слова: інтенсифікація та оптимізація, іноземна мова для спеціальних цілей, професійно орієнтоване навчання, прийоми навчання, навчання через зміст, змістовно-мовна інтеграція, інішомовне занурення, форми і модифікації інтегрованого навчання, інтегровані технології.

Розвиток сучасного суспільства швидкими темпами вносить зміни в усі сфери суспільного буття. Вища освіта перебуває в стані пошуку нових освітніх технологій та методів навчання, впровадження яких гарантуватиме появу компетентних спеціалістів міжнародного рівня. Сучасні дослідження в галузі методики навчання іноземним мовам (ІМ) скеровані знайти провідні та найефективніші напрями оптимізації та інтенсифікації оволодіння студентами іноземних мов для професійних цілей. На думку О.Б. Тарнопольського, в немовному ВНЗ такими напрямами можуть бути навчання іноземної мови (ІМ) через зміст спеціальних дисциплін (content – based second language instruction), змістовно-мовна інтеграція у навчанні (CLIL – Content and Language Integrated Learning) та інішомовне занурення (immersion) [4, с. 23].

Актуальність нашого дослідження зумовлена необхідністю ознайомлення із запропонованими напрямами, які широко використовуються в міжнародних університетах світу та можливістю їх впровадження в технічному ВНЗ.

Метою нашого дослідження є аналіз особливостей, переваг та недоліків названих напрямів у методиці навчання ІМ для професійного спілкування та порівняння з професійно орієнтованим навчанням, яке є пріоритетним в технічному ВНЗ.

Вагомий внесок у розробку теорії викладання професійно-орієнтованої іноземної мови внесли П. І. Образцов із співавторами. Вони обґрунтували принцип професійної спрямованості навчального матеріалу при навчанні іноземної мови в немовному ВНЗ. Автори підкресливали, що вивчення іноземної мови повинно бути не самоціллю, а засобом досягнення мети підвищення рівня освіченості, ерудиції в рамках своєї спеціальності. Врахування специфіки профілюючих спеціальностей, з їхньої точки зору, має проводитись за наступними напрямками: робота над спеціальними текстами, вивчення спеціальних тем для розвитку усного мовлення, вивчення словника-мінімуму до відповідної спеціальності, створення викладачами посібників для активізації граматичного та лексичного матеріалу [2, с. 272]. Тобто професійно орієнтоване навчання іноземної мови базується на використанні розроблених систем вправ щодо навчання кожного виду мовленнєвої діяльності, а саме: читання, говоріння, аудіювання та письмо. На практичних заняттях формуються фонетичні, лексичні, граматичні, мовленнєві, аудитивні вміння та навички, а також вміння та навички читання різних видів текстів та письма (написання анотацій, ділових листів). Навчання іноземної мови відбувається в залежності від поставлених цілей викладачем та за тематикою, що висвітлена в робочій програмі кожної спеціальності.

Поняття навчання мови та спілкування нею через зміст інших навчальних дисциплін розтлумачується у монографії зарубіжними вченими Д. М. Брінтон, М. А. Сноу, М. Б. Веше та надається визначення такого навчання, під яким розуміють це термінологічне словосполучення як поєднання змісту дисциплін з цілями навчання іноземної мови/мов. Відбувається паралельне засвоєння знань з певної (немовної) дисципліни, а також мовленнєвих навичок і вмінь, пов'язаних з мовою, що вивчається, та зі спілкуванням нею. Програма навчання ІМ тісно ув'язана або навіть безпосередньо базується на програмі навчання певної (немовної) дис-

ципліни, так що послідовність засвоєння мовного/мовленнєвого контенту відповідає потребам послідовного засвоєння контенту немовної дисципліни. Таким чином, навчання через зміст усуває наявний у більшості спеціалізованих навчальних закладів розрив між навчанням мови та навчанням спеціальних (наприклад, фахових) дисциплін, заради спілкування у сфері яких мова власне і вивчається [4, с. 23].

Варто відмітити, що певні прийоми цього напрямку втілюються в програмі навчальної дисципліни кожного курсу при вивченні іноземної мови в технічному ВНЗ. Адже однією із складових навчальної програми іноземної мови є міждисциплінарний зв'язок з іншими дисциплінами. Однією із компетентностей, які набуваються в результаті вивчення дисциплін є здатність володіти фаховою термінологією іноземною мовою за професійним спрямуванням. Наприклад, під час викладання курсу іноземної мови для спеціалізації «Електротехніка та електротехнології» навчальна дисципліна іноземної мови складається з наступних модулів, які вивчаються протягом 1,5 року: вища освіта, введення до професійної галузі, традиційні і нетрадиційні джерела енергії, значення та застосування енергозберігаючих технологій та виробництво енергії в майбутньому. Також на практичних заняттях викладачі кафедри іноземних мов використовують певні види навчальної діяльності, які є специфічними саме для того професійного змісту, якого необхідно навчати через використання ІМ, а саме: мозкові штурми та дискусії студентів з професійних питань, обговорення кейсів, студентські презентації професійного характеру, проектна робота та інші види навчальної діяльності, які виконуються не рідною мовою, а мовою, що вивчається. Тобто відбувається інтеграція предметного змісту фахових дисциплін з цілями навчання ІМ.

Щодо змістовно-мовної інтеграції у навчанні, Д. Дойл вважає, що це будь-яке навчання іноземної мови, коли вона використовується як засіб для викладання та засвоєння учнями/студентами позамовного змісту. CLIL складається з цілого комплексу різноманітних методик практичної реалізації навчання через зміст інших дисциплін. В результаті до CLIL входить як навчання через зміст у розглянутому розумінні, так і інші модифікації. CLIL зорієнтоване не тільки, і навіть не стільки, на вищу освіту, але й на освіту середню, що, безумовно, потребує специфічних методичних рішень. І CLIL, і навчання мови через зміст спеціальності можна об'єднати поняттям інтегрованого навчання, оскільки в обох випадках має місце інтеграція мови і змісту [4, с. 24].

О. Б. Тарнапольський вважає, що:

1. CLIL та навчання ІМ через зміст фахових дисциплін – це різновиди однієї й тієї ж методики інтегрованого навчання.

2. Навчання через зміст має чимало переваг над традиційним професійно орієнтованим навчанням ІМ для спеціальних цілей.

3. Завдяки таким перевагам доцільним є поступове переведення навчального процесу з професійно орієнтованого навчання ІМ для спеціальних цілей у немовних вишах України на методику опанування мови та спілкування нею через зміст фахових дисциплін [4, с. 25].

Ми повністю погоджуємося з такими твердженнями, проте на нашу думку запровадження цих напрямів повинне мати певну базу фахових знань та сформованість вмінь та навичок володіння іноземною мовою у студентів. В технічному ВНЗ викладання іноземної мови відбувається в умовах скорочення як аудиторних годин, так і годин на курс вивчення навчальної дисципліни. Статистичні данні, які надаються викладачами кафедри іноземних мов після написання рубіжних контрольних робіт, рубіжу, підсумкового рубіжного контролю та результатів екзаменів свідчать, що показники якості знань студентів є набагато нижчими, ніж успішності.

Ще один напрям є навчання ІМ, який викликає цікавість – це іншомовне занурення (immersion), концепція якого є викладання однієї чи декількох дисциплін університетського циклу не рідною мовою студентів, а тією ІМ, яку вони опановують.

Серед багатьох актуальних питань навчання на основі технології занурення, окреслено соціокультурний контекст використання технології занурення у практиці викладання (Ф. Генесі, А. Сейфті, М. Свейн); запропоновано різноманітні моделі навчання, що одночасно поєднують оволодіння іноземною мовою, вивчення спеціальної дисципліни та містять відповідний соціокультурний компонент (Б. Харлі, С. Лепкін, М. Свейн та інш.) [3, с. 3].

Класифікують 3 види іншомовного занурення, а саме: помірне (shelterd/structural immersion), часткове (partial immersion) та повне занурення (total immersion) [4, с. 25].

Помірне занурення базується на поєднанні рідної та іноземної мов у процесі викладання, яке є а постійним протягом усього курсу. Часткове занурення базується на тому, що, проводячись тільки на заняттях зі спеціальних дисциплін, воно передбачає тимчасове поєднання іноземної та рідної мов на початковому етапі з поступовим «витісненням» рідної мови та заміни її іноземною. Повне іншомовне занурення – це звичайні академічні заняття з фахових дисциплін, які проводяться не рідною мовою студентів, а іноземною мовою без будь-яких «послаблень» з огляду на рівень володіння цією мовою тими, хто навчається. Це означає, що студенти, які вивчають спеціальні дисципліни за методикою повного іншомовного занурення, повинні мати високий рівень володіння ІМ (B2 або C1) [4, с. 25].

У своєму дослідженні З.М. Корнева запропонувала впровадження англomовного занурення у курси навчання немовних (фахових) дисциплін, починаючи з третього року навчання в економічних ВНЗ та на

факультетах економічного профілю. 1. Професійно орієнтоване/спрямоване навчання англійської мови для професійних цілей в мовному курсі (перший та другий роки навчання). 2. Помірне англомовне занурення у курсах фахових дисциплін (третій рік навчання). 3. Часткове англомовне занурення у курсах фахових дисциплін (четвертий рік навчання). 4. Повне англомовне занурення у курсах фахових дисциплін (п'ятий рік навчання) [1, с. 73].

Тобто, в умовах навчання ІМ для професійного спілкування у немовних ВНЗ можливий послідовний перехід від традиційного професійно орієнтованого навчання мови до навчання мови через зміст спеціальних дисциплін і, нарешті, до іншомовного занурення.

А. Д. Виселко, у свою чергу, пропонує наступну модель впровадження англомовного занурення у навчальний процес в економічних ВНЗ та на факультетах економічного профілю: 1. Професійно орієнтоване/спрямоване навчання англійської мови для професійних цілей в мовному курсі – I рік навчання 2. Навчання англійської мови для професійних цілей через зміст спеціальності у мовному курсі – II рік навчання 3. Попереднє підготовче англомовне занурення у мовному курсі – III рік навчання. 4. Повне англомовне занурення у курсах фахових дисциплін – IV та V роки навчання [1, с. 73].

На нашу думку, напрям занурення є інноваційним та сучасним. Він є гарною мотивацією для студентів знати іноземну мову досконально, адже в процесі навчання моделюється реальне мовленнєве середовище та атмосфера майбутньої професії. Студент занурюється повністю в навчальний процес, використовуючи іноземну мову як засіб комунікації, з'являється можливість отримання інформації іноземною мовою зі спеціальності та використання іноземної мови під час спонтанного спілкування. Враховуючи результати дослідження З. М. Корневої, у технічному ВНЗ ми пропонуємо впровадження англомовного занурення у курси навчання немовних (фахових) дисциплін, починаючи з третього року навчання. Проте обов'язково необхідно брати до уваги мовленнєвий рівень студентів та показники якості знань.

О. Б. Тарнапольський впевнений, що перевагою інтегрованого навчання над традиційною методикою професійно орієнтованого навчання є те, що увага і студентів, і викладача спочатку збалансовано розподілена між предметним змістом і мовою з певним пріоритетом змісту. Потім увага все менше фокусується на мові, а все більше на предметному змісті. У результаті ІМ, навички та вміння професійного спілкування нею засвоюються, формуються й розвиваються здебільшого мимовільно, як побічний продукт екстралінгвістичної діяльності, заради якої мова власне і вивчається [4, с. 26].

Отже, зробивши аналіз напрямів інтегрованого навчання ІМ, та порівнявши з традиційною методикою професійно орієнтованого навчання іноземної мови, ми впевнені, що їхнє використання в ВНЗ створить чудову освітню платформу для майбутнього спеціаліста-професіонала. Результати світової практики є мотивацією щодо їхнього застосування в перспективі. Проте, на наш погляд, не варто повністю відмовлятися від традиційної методики професійно орієнтованого навчання. Методично правильне поєднання традиційної методики професійно орієнтованого навчання та сучасних напрямів методики інтегрованого навчання є гарантом успішного досягнення поставлених цілей під час навчання іноземної мови.

Використана література:

1. Виселко А. Типи і види іншомовного занурення, функція і місце попереднього підготовчого занурення / А. Виселко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2013. – № 3 (262). – С. 65–74.
2. Каниук О. Особливості викладання професійно – орієнтованої мови для студентів нелінгвістичних спеціальностей / О. Каниук // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2015. – № 14. – С. 270–274.
3. Корнева З. Методика навчання майбутніх економістів англійського ділового мовлення на основі технології занурення: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 «Теорія та методика навчання: германські мови» / З. М. Корнева. – Київ, 2006. – 25 с.
4. Тарнапольський О. Навчання через зміст, змістовно – мовна інтеграція та іншомовне занурення у викладанні іноземних мов для професійних цілей у немовних вишах / О. Тарнапольський // Іноземні мови. – 2011. – № 3 (67). – С. 23–27.

References:

1. Vyselko A. Typy i vydy inshomovnoho zanurennia, funktsiia i mistse poperednoho pidhotovchoho zanurennia / A. Vyselko // Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka. – 2013. – № 3(262). – S. 65–74.
2. Kaniuk O. Osoblyvosti vykladannia profesiino – oriientovanoi movy dlia studentiv nelinhvistychnykh spetsialnostei / O. Kaniuk // Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. – 2015. – № 14. – S. 270–274.
3. Kornieva Z. Metodyka navchannia maibutnykh ekonomistiv anhliiskoho dilovoho movlennia na osnovi tekhnolohii zanurennia: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 “Teoriia ta metodyka navchannia: hermanski movy” / Z. Kornieva. – Kyiv, 2006. – 25 s.
4. Tarnapolskyi O. Navchannia cherez zmist, zmistovno – movna intehratsiia ta inshomovne zanurennia u vykladanni inozemnykh mov dlia profesiynykh tsilei u nemovnykh vyshakh / O. Tarnapolskyi // Inozemni movy. – 2011. – № 3(67). – S. 23–27.

Якушенко И. А. Перспективы внедрения направлений интегрированного обучения иностранного языка для специальных целей в техническом вузе

Цель статьи – рассмотрение перспектив преподавания иностранного языка для специальных целей в техническом вузе, используя современные направления интегрированного обучения, как возможный способ интенсификации и оптимизации в обучении. Изменения в преподавании иностранного языка для специальных целей в неязыковом вузе требуют поиска оптимальных методик и приемов, использование которых будет способствовать высокому уровню овладения

делового иностранного языка у студентов. Считается, что профессионально ориентированное обучение иностранному языку – отличная основа использования интегрированного обучения в неязыковом вузе, перечисляются его основные приемы обучения. Для внимания предоставляются три родственные направления: обучение через содержание, содержательно-языковая интеграция, иноязычное погружение и их внедрение в неязыковом вузе. Анализируются особенности направлений, выделяются преимущества интегрированного обучения над профессионально ориентированным обучением иностранному языку. Обращается внимание на сложности использования интегрированных технологий в техническом вузе. Совершенное владение иностранным языком учителем во время общения со студентами – это приоритет. Рассматриваются предложения внедрения интегрированного обучения в экономическом вузе, предоставляются сроки внедрения. Предлагается внедрение практического применения интегрированного обучения в техническом вузе и рассматривается сочетание преподавания традиционной методики профессионально ориентированного обучения и современных направлений методики интегрированного обучения. Одобряется применение мирового опыта использования форм и модификаций интегрированного обучения иностранному языку для профессионального общения в техническом вузе с целью обучения компетентных специалистов международного уровня.

Ключевые слова: интенсификация и оптимизация, иностранный язык для специальных целей, профессионально ориентированное обучение, приемы обучения, обучение через содержание, содержательно-языковая интеграция, иноязычное погружение, формы и модификации интегрированного обучения, интегрированные технологии.

Yakushenko I. O. Perspectives of implementation of approaches of foreign language for specific purposes integrated teaching at technical university

The article aims at highlighting perspectives of foreign language for specific purposes teaching using modern integrated teaching approaches being feasible way of intensification and optimization in teaching. Changes in foreign language for specific purposes teaching at non - linguistic university appeal to search for optimal methods and techniques, their application will promote mastering of advanced Business English among students. Professionally oriented teaching of foreign language is proved to be a great base for using integrated education at non - linguistic university, its main techniques are listed. Attention is paid to three related approaches: content - based second language instruction, content and language integrated learning, and immersion, also possibilities of their implementation at non – linguistic university are noted. Peculiarities of approaches are analyzed and arguments for advantages of the integrated teaching over the traditional professionally oriented teaching of foreign language are given. Possible challenges to integrated technologies application at technical university are considered. Perfect command of teacher's foreign language with students is the priority. Proposals for integrated teaching implementation at economic university are examined, implementation terms are suggested. Practical application of integrated teaching implementation at technical university is offered and hints for combining the traditional professionally oriented teaching of foreign language and modern approaches of the integrated teaching are given. Best practices of using forms and modifications of foreign language for specific purposes teaching integrated education at technical university are promoted with the aim of teaching of internationally proficient specialists.

Key words: intensification and optimization, foreign language for specific purposes, professionally oriented teaching, teaching techniques, content - based second language instruction, content and language integrated learning, immersion, forms and modifications of integrated education, integrated technologies.